

СХІДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПІДХІД

КИРИЧЕНКО В.П.,
доктор історичних наук,
професор

*Інститут світової
економіки і міжнародних
відносин
НАН України*

Конференція, яку ми сьогодні проводимо, має, певною мірою, знаковий характер. Прошло десять років як Україна проводить свою зовнішню політику щодо держав Сходу. Завдання конференції – ближче придивитись до цієї політики, по можливості, зробити її аналіз, окреслити її основні досягнення і перспективи.

Виступи на конференції послів Ірану, Південної Кореї та В'єтнаму продемонстрували велике бажання країн Сходу розвивати різноманітні відносини з Україною. Посли відмітили тенденцію до зростання відносин їхніх країн з Україною. Виступи представників України – заступника держсекретаря МЗС України В.Ю.Єльченка, Ю.М.Кочубея та С.О.Шергіна засвідчили про те, що українська дипломатія докладає чималих зусиль для розбудови широких і різнобічних відносин із країнами Сходу. Це тим більш важливо, що найбільші країни регіону – Японія й Китай поступово переходять до рангу світових держав, стають новими центрами сили, що докорінно змінює світову геополітичну і геоекономічну конфігурацію.

Україна, яка є важливою ланкою геостратегічного поєднання Сходу й Заходу, мусить постійно враховувати цей новий чинник і відповідно на нього реагувати.

В.Ю.Єльченко і С.О.Шергін представили добре викладені і науково обґрунтовані основні напрями східної політики України. Здається, що викладена в їх доповідях стратегія України щодо країн Сходу, є науково вивіреною і політично беззаперечною; беззаперечною настільки, що хочеться все ж її заперечити.

Річ у тім, що вищезазначені основні напрями і програми, складені з точки зору європейського підходу і європейського менталітету, який частенько не спрацьовує у країнах Сходу. Наші політики і дипломати іноді забувають, що ми і країни Сходу належимо до різних людських цивілізацій.

Приналежність України до Східноєвропейської християнської цивілізації породжує чимало проблем у відносинах із країнами Сходу, які належать до відмінно інших цивілізацій – китайської, японської, буддійської, мусульманської, африканських цивілізацій. Це означає, що у наших країнах принципово різними і розбіжними є системи й шкали цінностей змісту понять і філософських визначень, а це спричиняє іноді значні непорозуміння між політиками, дипломатами, бізнесменами, громадянами. Наша зовнішня політика, основана на європейських засадах і на європейському праві щодо країн Сходу є, по сутності своїй, політикою вампіричною, суто прагматичною – ми хочемо отримати дуже багато і зразу, не задумуючись про те, чого прагне наш партнер.

Ще в стародавні часи Арістофан у п'єсах “Перси” та “Птахи”, а у нову добу Р.Кіплінг зазначали, що Схід і Захід настільки розбіжні, що ніколи не зійдуться. На відміну від класиків, у наш вік глобалізації ми добре засвоїли правило: підеш на Захід – прийдеши на Схід, і навпаки.

Розбудовуючи свою східну політику, ми добре знаємо чого ми хочемо, але мало знаємо як мусимо реалізувати свої завдання. На нашу думку, Україна сьогодні не має можливостей реалізувати свої національні інтереси на Сході, спираючись тільки на європейське бачення і європейські підходи у своїх східній політиці. Тут потрібна зміна нашої політичної парадигми.

На нашу думку, такою парадигмою міг би стати цивілізаційний підхід до формування й реалізації засад та основних напрямів української східної політики. Цивілізаційний підхід – це українська зовнішня політика зі східною специфікою, яка базується на балансі поєднання різного й подібного. Це означає, що Схід і ми – різні, але рівнозначні; відмінні – але однопорядкові; що у сучасному глобальному світі все базується на балансі і поєднанні спільного і відмінного. Враховуючи суттєві розбіжності і відмінності у сферах політики, економіки, ідеології та культури, і разом з тим враховуючи те, що нас об'єднує, ми можемо і повинні досягати максимально можливого у наших двосторонніх і багатосторонніх відносинах.

Загалом прагматична наша східна політика має виглядати як авансово-реверсна, тобто такою, яка спочатку приносить більше користі країнам Сходу, але потім (реверсом) повертається до нас вдячною

оплатою наших затрачених зусиль. У країнах Сходу існує золоте правило: хочеш що-небудь отримати – потраться сам.

Стратегія і тактика авансово-реверсної політики націлена на отримання дивідендів у майбутньому, а отже – українській дипломатії, відповідно до форми цивілізації, потрібно відшукувати такі форми й методи реалізації нашої політики, які будуть сприйняті на Сході “як свої”. При цьому щодо найбільших і найбагатших країн регіону ми можемо проводити вампіровану політику; до країн, подібних Україні, – політику рівноправного партнерства; до країн, менших і слабших за нас, – політику об’єднання спільних зусиль заради спільної вигоди включно, на перших порах, вигоди для наших партнерів, що повернуться до нас відповідним позитивним реверсом.

Враховуючи східні звичаї і практику міжнародних відносин, наша дипломатія має використовувати відмінні від європейських форми співробітництва, такі, наприклад, як оплата економічної допомоги політичними послугами, або послугами третьої сторони; будівництво об’єктів за чужі (позичені) гроші; надання послуг у кредит та на “віру” тощо.

Всяка політика – це передусім, творчість; всяка практика – це творчість помножена на досвід, у тому числі і чужий; тому молода українська дипломатія, якщо вона хоче досягти успіхів, повинна постійно і творчо сприймати малопомітні зміни і адекватно реагувати на новачі у загалом складних сучасних міжнародних стосунках.